

putování ze všech dveří utíkali, odebral se Lamartine mezi prvními na radnici v okres prací, jež sotva kdy který básník vyplnil tak jako Lamartine. Organisování a řízení, dekrety, promluvy k lidu, jednání s cizími mocnostmi a deputacemi, manifesty a neustálý takměř boj proti anarchii a rozpadnutí všeho pořádku, to všecko honilo jedno druhé v krátkém onom čase mezi rozpuštěním komory deputovaných a otevřením národního shromáždění. Republika s červeným praporcem, republika obecného zmatku, boje a plenění byla šťastně zapuzena nejvíce neunaveným působením Lamartinovým, podivuhodnou jeho vytrvalostí, výmluvností a zmužilostí, vítězí silou šlechtěného zápalu pro důstojnost a blaho lidstva. Pořádek se zachoval, důvěra se wracela a wděčnou lásku Francouzů wyjewilo 3.600.000 občanů, kteří Lamartina hlasy swými za deputovaného do národního shromáždění zvolili.

Prozatímní vláde jeho wytyká se mnoho; on však newládl sám a která kouzelná moc byla by dowedla wyhnouti se w takové bouři všemu? Však co w takovém náramném přewratu wywedl, jest wíce než se očekávali mohlo: nepoškrvněnou odewzda republiku do rukou zástupců národu, krew msty neutekla, majitek zůstal nedotčen; weřejný řád, rozum, vlastenectwí a swoboda, humanita slawily weliké wítězstwí.

* * Čerwnové události poskytl p. Lothowi příležitost k sestawení hlavnějších scen w jedné lithografii; prostřední pole zaujímají wypálené mlýny; dokola jest třináctero obrázků z ulic pražských. List tento prodává se pod titulem „Wyjewy w osudný týden swatodušní, w Praze 1848“, černě tištěn za 20 kr., barewně tištěn za 24 kr. stř.

* * Pan Sandtner (na staroměstském náměstí, roh do Železné ulice, č. 1.) pokračuje opět u wydávání spisu nyní owšem bezcensurního: „Jan Žižka z Trocnowa a z Kalichu.“ Již wysel 1. sešitek druhého oddělení; každých 14 dní má nový vycházeti.

* * Rud. hrabě Amadei, gub. sekretář we Lwowě, nyní w Praze, hodlá se, tušíme w okresu berounském, o místo deputovaného k říšskému sněmu ucházeti, i můžeme toho šlechtěného muže jak w ohledu na politické vzdělání tak i na vlastenecké a národní smýšlení co nejlépe poručiti.

P ř i z n á n í.

Přečta osvědčení českých vlasteneckých spisowatelů strany smýšlení a snažení národní české strany w č. 75. Kwětů pokládám za swou powinnost též k zásadám tam wyjeweným s celou duší se přihlásiti.

We Widni dne 7. čerwence 1848.

J. B. Malý.

K osvědčení w čísle 75. Kwětů projewenému, k národnímu prospěchu a k upokojení naší vlasti čelícimu připojuje se

W. Kl. Klicpera,
c. kr. humanitní professor,

O p r a w a.

W předeslém čísle str. 17 ř. 10, shora místo Macoru čti Máconu; str. 18. ř. 8. shora místo Stoelowa čti Staelowa; str. 19. ř. 10. shora místo Soarate čti Socrate.

Wydawatel: Jar. Pospíšil. — Redaktor: Karel B. Štorch.

KWĚTY A PLOBY.

Týdenník pro vzdělané obecnstvo.

Číslo 3.

Dne 22. čerwence

1848.

Časopis tento se we skladu Pospíšilowu w Praze (w Nowých alejích na Nowém Městě č. 116) wydává jednou za týden, a sice w sobotu. Předpláci se na čtvrt léta 1 zl., na půl léta 2 zl., na celý rok 3 zl. 45 kr. stř.; u c. kr. poštovních ouřadů Rakouského mocnárstwí půlletně s patričnou obálkou 2 zl. 36 kr., bez ni 2 zl. 24 kr.

Myšlénky o slowanském malířstwí. *

Od Rittersberga.

Co jest oswěta? zdokonalení a vzdělání weškerých schopností člověka — národu. Jak ale člověk sám jest *organickým* tworem, u něhož dušewní a tělesné wlohy a jejich přerozmanité rozvětvení a ratolesti spojeny s sebou w nestejně míře prospíwati a rozvíjeti se mohou, jednotlivé od celku odtržené a nesouwislé však členy mrtvé zůstawají, tak i oswěta národů a člověčenstwa jest něco strojného a w četných směrech uwnitř a zewnitř souwislého a spojeného. Abychom si hned z našeho předmětu — plastického umění — slušné porownání wzali, považme, že jedna z nejpřednějších wýmínek krásy u postawy tělesné: stejné wywinutí všech poměrů rozličných částí k souzwučnému celku, též o lidské i národní oswětě platí, neboť tato jenom tehdaž nejwyššího kwětu a možné dokonalosti dosahuje, když národ we všech jemu možných směrech dušewného a průmyslného vzdělání rozmanité swé síly dle možnosti stejně, souwisle a souzwučně wywinuje, cwičí a zdokonaluje.

Ústrojnost a souwislost člověka a vzdělanosti jeho ale nejenom dotčené *wnitřní* přiměřenosti požaduje, nýbrž i *zewnitřní*. Jako vzdělané schopnosti jednotlivých lidí oswětu *národní* tvoří, a zas jednotlivý člověk z národního pokladu umění a vzdělanosti pro

* Srowněj w tom ohledu i článek Popowa o staročeské malbě w Musejniku 1846. sw. 4. str. 501, na něž čtenarstwo tím wíce pozorna činem, poněwadť se tam o mnohých sem náležejících wěcech obsirněji mluwi aneb z jiného stauowistě na ně pohlízi, nežli zde. Však wolený předmět — plastické umění slowanské — hned a priori sotwa od jednotlivce ouplného swětla nabude, pokud rozličnými drobnějšími zprávami a zkouškami cesta poněkud se neproklesti, pročež i ja se neostýchám některé myšlénky zde o tom podati.

sebe prospěchu nabývá, tak celý národ, z pokladnice světoobčanské vzdělanosti čerpaje, obzvláštním pěstováním své národindividualné osvěty dle možnosti k vyšší dokonalosti *člowěčenstwa* — w jedné z jeho částek — přispívati powinen jest.

Z toho vyskytá se pravé stanovisko pro naše rozjímání o ma-
lirství slowanském. Jest to částka přináležející k celku slowanské osvěty, kteroužto přewyšowati a doplňowati úloha našich dnů jest. Jako část ale slowanské vzdělanosti souwisí s weškerou osvětou Ewropy, od které něco přijímati, něčím vlastním ale také k ní přispívati powolání má. Tomuto powolání posud nestejně se zadost činilo. Mnoho se již stalo u přiučowání se pokrokům cizozemského umění; také se nacházejí stopy samostatné činnosti we starších a nowějších dobách, w posledních však časech nikoli w té míře, jak toho žádá Slowanstwo od swých synů a člowěčenstwo od Slowanů jako sprawedliwou odměnu za blahocinné wzájemné dary.

Takové jest naše položení w dewatenáctém století, že již ne-
jednou musela se potřeba, užitečnost ano i sprawedliwost takových wěcí a počínání, které se u všech národů samy sebou a priori rozumějí, u nás teprw obšírnými a četnými důwody dokazowati a w dlouhých, urputných hádkách brániti. Jelikož na tomto swětě zřídka něco zlého neb dobrého bez nějaké protiwné stránky se nalezá, též při dotčené obtížnosti, s kteroužto slowanské osvětě Bůh wí jak dlouho ještě zápasiti bude, nicméně přece něco dobrého se stává. Přinuceni jsouce bedliwě wyšetřowati swé síly a prostředky, wypočítawati a obezřetně použíwati weškerých, dušewnímu rozwinutí přejících národních zásob, chceme-li jinak w boji tak sprawedliwém obstáti, nabudeme w národní vzdělanosti tím více strojnosti, patrného rázu a pewné souwislosti. Nechtějice tuto prawdu uznáwati musili bychom twrditi, že w uměních a wědomostech ledajaké počínání na zdařbůh lepších plodů wydává nežli soustawné, důmyslné a důsledné.

Abych již o té wětvi slowanského wzdělání, kterou jsem za předmět těchto řádků wywolil, zvlášť pojednati mohl, nejdříve při tom se zastawím, zdali se a w jaké míře w národnosti Slowanů nalezají zárodkowé plastickému umění příbuzní a přející. Průwody kyněmi při tom musejí býti nejhlawnější zákony umění, totiž: prawda, krása a wyraz. Tito tři zákonowé jsou owšem nerozdílní, neb přesné krásy bez prawdy a dojímawého wyrazu nebude; pro lepší rozdělení rozprávky můžeme ale zde w užším smyslu pod prawdou rozuměti souhlasowání se skutečností, pod krásou lepou chuť a souz-
zwuk w plastických poměrech, a pod wyrazem každé žiwější a ja-
drnější vystupowání osobních neb národních individualností.

Nejkratěji mohu o prawdě mluwiti, neb každý připustiti musí,

že to co jest, také býti může, a proto nelze ani w slowanské — ani w jiné národnosti — proti tomuto uměleckému prawdilu — pouhé prawdě — ani nejmenšího probřešení se domakati. Tím více potřebí jest na wšecko dobrý pozor dáti, co se w jakémkoli swazku s plastickou krásou w rozmanitých žiwlech Slowanstwa wypátrati dá, neb tu jest jediné pole, kde jaký spor nastáwati, kde nějaká námítka proti slowanskému směru w umění místo míti může. Nelze arci neuznáwati, že takových příčin a zárodků k samostatnému wywinutí plastického umění k welebné wýtečnosti jak u starých Řeků u nás nebylo a podnes není; důkazem toho již poněkud může býti, že se tak welkolepý wýjew u nás nepodařil, že se skutkem newyjewil; však i jiným národům směle říci můžeme, že se u žádného z nich to samo nepodařilo, co se po rozwázení všech okolností skoro jen jednou na swětě a sice u dáwných Hellenů podařiti mohlo. Widíme tu prawěčnou vzdělanost Egyptanů a Föničennů, bezpochybně na ještě starší asiatské osvětě založenou, od Hellenů nejen přijatou ale i hned samostatně dále pěstowanou, u toho mladobujného, bezmála idealního národu w čerstwém podiwuhodném kwětu se roz-
wíjeti; widíme bájeslowí s wyloučením asiatských i afrických ne-
stwůr bohy čistolidského, nanejwýš uslechtilého twarů, podle nej-
ozdobnějších wzorů z národu samého wzatých tworili; widíme
národ sám, w ohledu plastické krásy od žádného jiného nepřewy-
šený a sotwa od kterého dostižený, bydlicí pod mírným, rozkošným
nebem, kdežto krajina, powětří a moře blaze spojeny se zdají
k wypěstowání krásného a básnického plemena; widíme též uslech-
tilou prostotu mrawů, kteráž dowolila na tělo člowěka, tak jak
stwořeno, často a weřejně bezpečně se díwati, při čemž nic zlého
nebylo, protože lidé při tom o ničem neprawém a hanebném ne-
mysleli.

Čím skwělejším úkazem rozkwět starohellenského plastického umění jest, ježto po wše časy jediný, we swém způsobu nedostižený zůstal, tím více musí zpomínka o jeho poklesnutí milownika wšeho krásného zarmoutiti. Ten samý národ, jenžto nesmrtelná díla slawných otců neustále před očima měl, nemohl se na jich wýšce udržeti, protože weškera jeho oswěta již byla ochablá a wetchá. Na rumu lepší minulosti powstáwalo chatrné byzantinské umění, jehož liché a schřadlé twary podobně welikým dílem z opáčně pochopených náboženských myšlének pocházely. Neduživý, churawý duch, četné spory we zkažené řecké církwi wládnoucí sotwa mohly w umění něco důstojného a lepého zbuditi. K takovým nepatrným podobám arci wkusný souz-
zwuk dáwného řasowání oděwů již méně se hodil,
než marné okázalosti přiwyklé hedbáwí a zlatohlaw zženštilých
wladařů carhradských a jejich kleštěnců.

Ewropejská vzdělanost, ač klesala, nawždy přece neklesla. Po utichlé bouři všeobecných národních tažení zastal střední věk předky nynějších národů Ewropy na tak opozdilému stupni osvěty a plastického umění zvláště, že byzantinská již již odumírající krásomnost přece ještě jako veliký wzor ode všech jiných národů se přijmouti musela.

Postůjmež! a wizme skutky zanedbané národnosti! Podle zpráv o starých Celtech měli tito již před svým podmaněním skrze Římany jakousi vlastní nepřilíš nepatrnou vzdělanost, jejížto zárodky ale, ustupující mocnějším žiwlům osvěty romanské, brzo pod vplywem ciziny zmizely. Veliká římská osvěta — a to w době svého horování — w celtických zemích po mnohá století se swítala a rozprostírala, a hle, tato slavná i mohutná osvěta po náwalu barbarů nejen klesla, ale téměř docela wyhynula, protože byla w vlastech celtických cizí a nepřirozená, pevného kořene tam nemajíc.

Nedosti však na tom. Když později, w dlouhém a tmavém průtahu středního věku osvěta ewropských národů wolným krokem k nowému rozkwětu se přibližowala, užíwalo se zase cizích řečí w cizím duchu, a následek toho byl, že staroceltické země, kdež po dráhný čas skwělá osvěta Římanů wládla, k dosažení dnešní své vzdělanosti tolik století potřebowaly, tak žeby ten samý čas při dobře wedeném národním wychování k podstatnému wzdělání Kafrů neb Kamčadalů hojně byl wystačil.

Wzkříšení plastického umění k nowému bujnému žiwotu stalo se na dvojím základu, působením rozličných ewropských národních žiwlů a obnoweným vplywem mistrowských wzorů antiky. Antika však zajedno vlastní svou lepotwárností, za druhé tím nowému umění přispěla, že ku skoumání a následování *přírody*, z nížto sama powstala, cestu zřejmě ukazowala. Nowé plastice pod korouhví staré klassičnosti se pozdwihující národnost patrně a znamenitě pomáhala, co již z toho zřejmo jest, že studium přírody samo sebou i národnost zahrnouti muselo. Tak pod štětcem Rafaela, Michel Angela, Da Vinciho a jiných krasocit italský k nowé wítězoslávě se probudil, tak Albrecht Dürer jadrnou rukou kreslil jarobujné postawy hřmotných bouřiwých německých rytířů, jež podnes všickni znatelé chwálí. Jestli k prawdě podobno, že již časně u nás w Čechách pod národním wliwem nějaká pro vzdělanost oněch věků dosti zdařilá plastická škola se wywinula, o čem později více. I slavná nizozemská škola dosti záhy wedlé ještě jiných rozkwětla.

Tu jsme již na tom poli, kde se národnost s tak nazwanou klassičností, kterouž bychom mohli bez mála w tom samém smyslu i wýtečností jmenowati, w uměpích wúbec a w plastickém zvláště potkávala, tak že i semotam přewaha jednoho neb druhého z těch

žiwlů tím spíše musela příčinu dáti ke mnohým sporům, a že, nikoli snad z národnosti anebo klassičnosti samé, nýbrž z opáčeného jich užíwání opravdově některé nedostatky powstávaly. Chtějíce o možném wliwu slowanské národnosti na plastiku mluwiti, dobře bude o následcích takowého působení u jiných národů napřed trochu rozjímati, držíce se prozatím ještě wýhradně i nejdůležitější podstaty malírstwí historického, totiž postawy lidské.

Přede všemi wynikalo hned po nowém probuzení umění italské, a sice z příčin welmi pochopitelných. Národnost italská od věků ouzce příbuzná k národnosti hellenské, s níž ještě w podnebí a twárnosti kraje u veliké míře souhlasila, ke wzorům starobylé wýtečnosti tak dobře a přirozeně se hodila a připojila, že z toho žádná disharmonie neb roztržky w umění powstati nemohly, pokud se umělci jenom přirozené a důsledné dráhy porownáwajícího a souzwučného studium antiky a italské národnosti wěrně drželi. Blahý ten souzruk tak byl zdařilý a potěšitelný, že doma i w cizině díla předních italských mistrů do pojmu wýtečnosti se starou klassičností brzo takměř w jeden celek zahrnuta byla. Že starší německá škola na délku se neudržela, toho snad nejhlawnější příčina ta jest, že přece tak tuze prawoněmecká nebyla, nýbrž wětším dílem za uměním byzantinským pokulháwala.

Posawad jsem toliko mluwil o *prospěšném* wliwu národnosti na plastiku, nebo co jsem o přírodě řekl, musí ohledem na postawu lidskou též o národnosti platiti, poněwadž se příroda lidská bez nějaké národnosti jewiti přece nemůže. I w slowutné nizozemské škole národnost sice bez prospěchu nebyla, o čem později více, ale musí se již i na to pozor dáti, jak se nebezpečným čerpáním z národnosti a z obecného žiwota umělecké krásy též *škoditi* mohlo. Nejwětšímu wýtečníkowi Nizozemců, proslulému Rubensowi, ne bez práwa některé neslušné užíwání domácích žiwlů se wytýká, ku příkladu: že na jeho obrazech ženské i koně nezřídka trochu hrubší býwají, nežli se s ponětím o hellenských bohyních a o římském jezdecktwí shoduje. Ještě slušněji jiným Nizozemcům se namítalo, že z přírody a žiwobyti tuze prosaické a sprosté předměty wybírali, hned rozsekanou wepřowinu s ohromnou pilností malowali, hned poctiwé lidi w takových činnostech a postawách wyobrazowali, které owšem pro zdawí newylhnutelné, však nicméně na obraze tuze nepotřebné jsou. Takowého užíwání národnosti w plastice chwáliti nechci, jiná jest ale otázka, zdali toho wina byla w národnosti samé čili na umělcích. Trochu bedliwosti každého snadno přeswědčí, že dotčené wady buď z nekritického pomíchání národnosti od sebe rozdílných, buď z nedostatku náležitého wyboru w užíwání národních předmětů pocházely. Staří Hellenové

zajisté wepřowiny znali, a o všech s krásou se neshodujících činnostech lidské tělesnosti tak dobře jako Nírozemci wěděli, a přece nikomu z nich nepřišlo na mysl dokazowati, že leckterý řecký drwoštěp ano i dobrý počet archontů jsou již hotowí wzorowé Antinoa, Apolla a j. Kdyby tedy byli chtěli Fidies, Apelles, Praxiteles a kollegowé jejich prosaické a škaredé předměty wyobrazowati, byli by jich také w krásné řecké národnosti a žiwobyti bez odporu dosti našli. S jakým pilným a swrchowaným wyborem ale starohellenští umělcowé z přírody čerpali, o tom jeden toliko příklad uweedu. Měšťané w jistém městě chtějíce sobě od znamenitého řezbáře sochu Afrodity neb nějaké jiné bohyně zhotowit dáti, poslali mu na wzor k této jediné bohyni dewět z nejspanilejších krasotinek celého města, jejichžto weškeré wnady pro swou sochu na wybranou měl.

Škodilo-li to nemotorné přijímání a užívání národních žiwlů hlavně *krasochuti*, zas jednostranné a přepiaté následowání klassičnosti nejwíce *wýrazu* na ujmu býwalo, pročez o této věci důkladněji jednati se wynasnažím. Slepé přenášení klassických wzorů může samé kráse poněkud na škodu býti, a sice pro to že umělec samostatných pokroků zanedbáwaje, co pouhý následowatel ani k celé spanilosti wýtworů starších wýtečnicků nedospíwá, a že z weškerého snažení jeho žádná nowá kořist k pokladu všeobecného umění co do čisté krásy nepřibýwá.

Co medle jest ale ta sama krása? Bude to snad mnohému ku podiwu, powím-li, že kromě souhlasu s přírodou, totiž prawdou, pro jednoho každého to krásné jest, co se mu líbí, a přece jest to čirá prawda. Kdo by na příklad žádal od Kytajců, Madagasů a jiných cizích národů, aby se swých pojmů o kráse odřekli a naše přijali, musel by naopak i jim to samo práwo přiznáwati, totiž aby mohli swé vlastní a jiné představení o kráse nám Ewropanům k přijetí navrhowati. Kdo by jim toho chtěl odpírati, odkud pak by jiných důwodů wzal, nežli ten jediný, že se ty a ty formy, ten a ten wkus *nám* nelíbí? a tento důkaz dá se wýborně od každého proti každému užíwati.

Tedy nemá krasocit žádného určitého pravidla? Tak by tomu bylo, kdyby sám cit náš neorganický, pouze případný, w každém individuum odtržený a neodwislý byl — ale tak tomu není. Nalezáme ponětí organického krasocitu w ústrojí (organismu) a souzřwuku každé národnosti, w duchu národním wůbec. Jak dalece se jednotlivec, w přemnohých ohledech a wlastnostech s celým národem swým chtěj neb nechťej souhlasující, w jisté míře přece ode druhých lidí toho samého národu powahou i postavou liší, tak dalece má též i práwo, bez odchýlení se od krasocitu celého národu

až k jistému stupni osobní swou chut pro sebe míti; w dalším sledowání této prawdy můžeme se domysliť, že každý jednotlivý národ zákonem přirozenosti a vlastní swé powahy ke všeobecným ponětím o krasocitu plemene swého wázán jest.

Hledíce k národnosti slowanské jako části obrowského celku indoewropského plemene, widíme ji jak w dušewní a tělesné powaze wůbec tak i w krasocitu k zákonům přirozenosti toho plemene wázanou. Jelikož ale od nepamátých časů, aspoň od historických dob Slowané s národy toho plemene w Ewropě bytujícími daleko wíce a blíže susedowali a s nimi we wzájemnost weháziwali nežli s asiatskými, a kmen slowanský ode mnoha století u wzdělanosti ewropské wesměs podíl béře, s nížto dáwno w oswětě w jeden celek srostl, musela se také slowanská leпочut w umění spolu se samou slowanskou národností ku krasocitu wšeewropskému blížiti a připojowati. Až potud mohl bych to jen schwáliti, co se w duchu sjednocení s uměleckou lepotworností ewropskou Slowanů dálo a podnes děje, *kde však slowanská národní powaha s tak určitým a obzwláštím rázem se zjewuje, že ji za romanskou, německou atd. míti nelze, nýbrž jediné za slowanskou, tam se začíná možnost, sprawedlnost i powinnost osobního slowanského směru w umění wesměs, tedy i w plastické wjtečnosti, kteréhožto obzwláštního směru plody jako doplňující a rozmnožující přidawek k zásobám weškeré ewropské lepotwornosti plastické powažowány a přijaty býti mají.*

Držíce se ještě wždy lidské postawy, zapříti nám nelze, že tělesná krása mimo wětší neb menší přednost půwodních zárodků ještě mnohým wnějším wliwům podlehá, jakož to jsou přisnost neb mírnost podnebí, lepší neb špatnější způsob žiwnosti a potrav, snadnější neb obtížnější a trudnější wšední práce a nesčíslné poměry a twary žiwota wůbec. Z porownání pak podnebí, žiwota a weškerých poměrů starých Hellenů a Slowanů, pokud nám známy jsou, patrně jest proč mohli a museli Řekowé w plastických formách mnohé jiné sewernější národy předčiti; také se sluší znak a žiwel nějaké osobní *slowanské* krásy jenom tam zpytowati, kde na tělesnost národu našeho aspoň tuze nepřizníwé a potlačující zewnější příčiny nedoléhají. To, co se pak osměluji o bližších znacích obzwláštím slowanské lepotwornosti pronésti, prosím toliko za pobídnutí powažowati, aby slowanští a předewšim naši čeští umělcowé mnohonásobným a neunawným wyšetřowáním s národní plastickou wýtečností sebe i nás lépe a důkladněji seznamowali; já sám beztoho na tento prwní pokus mnoho si nezakládám. Že se w krajích studenějších — neb tuze horkých — zárodky lidské krásy méně zhusta nacházejí, nežli pod blaženým nebem egejským, toť

nemůže býti dostatečnou příčinou, aby se tyto zárodky, pouze proto že jsou řídkější, lehce vážily.

Pokud mně možná bylo, o krásnějších slowanských tvářích, a sice o českých, moravských, slowanských, polských a maloruských se přesvědčiti, mívaly sice wesměs mnoho s romanskými a germanskými národy společného, s nimižto se Slowané jak známo dosti často i míchávali. Rozdíl kde se okazuje, zakládá se — pokawad mně souditi lze — mezi slowanskými a romanskými národy, a sice obzvláště w ohledu na Řeky, hlawně na tom, že w klassickém řeckém profilu čelo i nos bezmála w jednu *přímou* čáru se spojují, an we slowanském profilu ty samé částky wíce w lahodném, slabém, lámaném oblouku se zjewují. Rozdíl mezi slowanskými a germanskými národy záleží, pokud mi známo, u větších měkkosti a jemnosti tváří slowanských a w trochu ostřejších, twrdších tazích germanských. Za osobní znamení prawoslowanské krásy, nejhlawněji u ženského pohlaví, pokládám *outlé* poměry jednotlivých částí těla wesměs a hlawy zvláště, u příkladu nosu, úst, brady, pak základní *obloukový tvar*, který dle mého zdání we slowanských hlawách ještě wíce panuje nežli w romanských. (Pokr.)

Wyučování w sewerní Americe.

I.

Amerika stala se dwakráte nowým swětem, jednou po objevení jejím od Kolumba, podruhé po založení seweroamerického soustátí; po obojíkrátě spatřila Ewropa úkazy posud newídané, neslýchané. Musí-li se oko lidského pozorowatele s žalostí obraceti od děje prwního, kde se druhá polowice naší zemské koule jen proto zrakům našim odkryla, aby několik zlatochtiwých dobrodružníků národy po Americe žijící zotročilo a vším nejkrutějším barbarstwím wyhubilo; s tím větším potěšením spočine na ději druhém widouc jak skrowné osady lidí, náboženskou a politickou nesnášeliwostí z Ewropy wypuzených znenáhla zrůstají, duchem swobody a cwíkem samočinnosti otužení na mocné, k utlačování jich hotové Britanii neodwislost swou dobudou, wzděláním swým polowici pewniny americké zúrodňují a rychlým přibýwáním zemí i obywatelstwa ze slabých státků w mocnou republiku se mění, kteráž nehrubě již od toho vzdálena jest, aby sobě, swé swobodě a swému wzděláním celý nowý swět podrobila. Podiwuhodno-li jest toto přibýwání zemí, obywatelstwa a moci, přibýwání, jakéhož historie posud nezná, zajisté že ještě většího podiwení zasluhuje přibýwání oswěty, kteráž si jindy za celá století tolik půdy newydobyla jako w Americe snad za rok.

Minění o sewerní Americe rozšířená jsou nejrozmanitější; ideal všeho lidského wywinutí jednomu jest prawou Gomorrhou a Sodomou lidské zkaženosti, aspoň smrdutého soběctwí a zmatků druhému. Kdo do ní loket staré Ewropy, měřítko wetchého aristokratismu, ztuhlého řádu a esthetického lelhowání přináší, kdo s předsudky srostl a bez těsného jich kabátu pohodlí nezná, pro toho není owšem sewero-americký život s neustálou jeho pružností, tato wolnost a napiatost občanské činnosti; muž otewřeného ducha, jaré myslí, přítel skutků nabude w ní mnoho příčin ku spokojenosti. Nejhlawnější snad námitka, ježto se Američanům činí, jest materialismus, ne sice materialismus w howění a požívání, totě morstarých, sestárlých národů, ale materialismus snahy a činnosti, wědoucí je jen k neustálému dobýwání orbou, promyslem, obchodem, špekulací a nedopouštějící aby w nich vznikl a wzdělal se cit pro něco wyššího. Že ani tato námitka na nejpewnějším základě nespočívá, dokazuje péče, již Sewero-Američané wýchowání we swém kraji wěnují, péče, již by si mnohý národ Ewropy za příklad wzíti mohl.

Hlawní ráz weřejného wýchowání w Americe jest owšem — jako powaha lidu samého — *praktický*; nikoli však w tom obmezeném smyslu, jak se w Ewropě na mnoze béře, jakoby se jediné jednalo o použití wědeckých zásad k wěcem obchodním a promyslním s wyhradním ohledem na zisk. Snažení Seweroameričanů po užitečném má w sobě mnohem wyšší smysl; jednat se o wzděláním mládeže, mající se připrawiti k budoucí společenské a občanské činnosti. Weřejné wýchowání w Americe hledí předewším k tomu, aby se mladistwé síly wywinuly a utužily, zvláště které k samočinnosti w myšlení a jednání wedou. Snažit se, dušewní moc množiti, soudnost ostriti, chuť wzdělawati, wždy ale s ohledem na život a jeho powinnosti, tak aby byl každý wzdělaný s to, slowem i skutkem k obecnému blahu co nejwíce přispíwati. Nepowvažujit se wědomosti co oučel sám pro sebe, nýbrž toliko co prostředek, který w potřebách a nehodách života raditi a pomáhati má. W Americe panuje směr wíce na wenek, k předmětnímu se klonící, což se owšem od ewropejského, obzvláště ale německého způsobu wzdělawání welice liší. Americké wzděláním snaží se pružnost a hotowost w myšlení s pružností a hotowostí w činnosti spojití. „Wyhledáwáme,“ prawí Američan, k dowršení swých studií do Němec přišedší, jehož zajímavých zpráv w tomto článku mnoho použito, „wyhledáwáme wsude to, co jest užitečného, co našim potřebám howí, myslíce při tom, že wěda neméně krásnou zůstává, stane-li se užitečným uměním, že se učenost neponíží, wytkne-li si za oukol, množiti štěstí a blaho člowěka, ano naopak máme za to, že

dešlá pouta ducha vrátily; tím jsou vám do rukou dáni a ortel jejich vyřčen; s tmou padne i moc jejich. Mluvením o reakci, strachem před ní a zlořečením jí mnoho času a ohně se ztráví, mnoho zmatku zrůstá; nečiňmež jí tak přílišnou čest, zhrdla by naposledy a toho není dokonce třeba; ostražití budme pořád, ale nedávejme se mást, vykasejme si s chutí rukávy a dejme se do vykopávání jejich kořenů — w newědomosti.

Swoboda má také své voltizéry, lehké wojsko, kteréž „plan-kluje“ a werbuje, na sliby a chyby, za falešné peníze. To jest welká chyba; takowí voltizérowé byli by hodni, aby se zpátečníky stali. Nech si každý pamatuje starodáwní přísloví: jak nabyt tak pozbyt, a říkají někde, že kdo wítr sije, bouři bude žíti.

Spojenec tento zpátečnictwa je leniwá massa; tím ohniwější a neustálejší jest druhý: přemrštělost, politická wašeň; to jest oprawdowý wrah swobody a nepadne-li pod jeho ranami, není zajisté jeho zásluhou, nýbrž silou wětšihó počtu rozumnějších, odporem mírumilownosti welikých mass, dokud w sázce není něco hmotného a hmatawého. Šílenost jejich jest příčinou, že zpátečníci mohou říci a prstem ukázati: „Ejhle, owoce swobody; chraňte se jí, dokud čas.“ Přemrštílci překážejí všemu prawému poznání swobody; rozumný moudrý přítel swobody nepřijde k hlasu, kde oni jsou. „Pryč s tím zpátečníkem, zrádcem“ wolají. Zrno swobody, které oni rozsiwati chtějí, jest koukol. Jim nejde o prawdu, která na wždy jest nepřemožitelná; jim jde jen o to, aby naklonili k swým oučelům; w tom ohledu nejsou ani o wlas lepší než zpátečníci; přehánění, lež, podwod býwají stejně wítané prostředky. Pro swobodu bojuwati se domníwajíce nejwíce snad ze všech se na ní prohřešují. Byť se jim mimo nadání okamžitého wítězství dostalo: což bude po něm následowati? Nawnaditi, rozbouřiti jest snadno, upokojiti, w míru uwesti tuze těžko; následek hrozí pohltiti je i — swobodu. Oni newědí, jak se zpátečnictwí z počínání jejich raduje; „o jen dále, jen dále, horempádem dále,“ myslí si, „tím jistější bude moje wítězství; jablko zralé padne mi do klína.“ Zpátečnictwí jim bude stranou chutí dodáwati, ono je bude štwát a ku předu hnát, až přijde skok, pak obrátí, sedne si samo k stolu swobody a ostatním dá co od tabule odpadne; wěrný pomocník přemrštělost najde mír pod zemí, rozum s lítostí we chládku čtyr stěn, swobodu — za hranicemi!

Přátelé lidu a swobody, neopouštějte nikdy cesty rozumu a prawdy, cesty moudrosti a opatrnosti; mějte w oškliwosti zoufalou, falešnou hru, ale důwěřujte se wždy w moc prawdy, jejíž wítězství méně náhlé ale neodolatelné jest. Neočekáwali a obdrželi jste w březnu; teď když máte tolik prostředků swobody w rukou, chtěli

byste zoufati? A wšak, přátelé lidu a swobody, neskládejte ruce do klínu; nečinnost vaše otwírala by pole myslím wašniwým, ona by je k boji ještě zoufalejšímu poháněla. Den a noce, léto a zima, doby wětší a menší pružnosti střídají se, po namáhání nastane doba odpočinku, wšude i we státním žiwotě; wězme to a nebojme se toho. Jíst a pít nemůže se pořád, musí se také zažíwati a co se we welkém nabylo, musí se do drobna wypracowati. Tímto zákonem řídí se celý swět a nezkazil se; bude-li w žiwotě naši swobody nějaké wlnění, nebojme se, že proto zhyne. Oswěta má welkou moc a moc dobrých lidí je ještě wětší; okolo slunce šlo mnoho chmur, ale žádná nezakryla je na wždy; zatím nakapalo z ní trochu úrodného deště. Budte ubezpečeni, že i z reakcionářů bude kapati dobrý deštiček, ale on nám jen bude kapati, budeme-li moudří, moudřejší než oni. Wždyť musí i čert pro Pána Boha pracowati.

Zpátečníci zapřísáhli by se hrdlem i duší, že zpátečníků není. „Ukažte nám je, dokažte nám že jsou“ prawí. Swobodou padnou mnohé privileje, mnohý lesk; moc těch, kteří poroučeli, umenší se; tuze mnohý nedowolený prospěch, kterýž wedlé ouřádku ležel, odpadne; a kdož spočte wšecky ty malé a wětší pány we wsi a we městě, kterýmž z jejich dřiwější welikosti několik percent upadne. Bůh uchowej, abych řekl, ti že jsou wšickni zpátečníci; dost je statečných mužů mezi nimi, přinášejících z celého srdce obět swého prospěchu na oltář wlasti a swobody, a jim ublížiti byl by hřích weliký. Ale mnoho jich jest, kteří se netěší, mnoho kteří zlořečí, a to jsou ti zpátečníci *pro ara et foco*, wojsko wždy hotové, čekající zdali nepřijde heslo zpátečníků welkých a podrýwající zatím po drobnu kořeny swobody. Tyto zpátečníky nám neupře nikdo a proto — stůjme bedliwě a wytrwale na stráži. Zbraň naše proti nim buď ale jen oswěta a ušlechtilé srdce, láska k lidu a prawdě, a to co zákon a konstituční práwo swobody podáwá. Jsmeť ještě začátečníci w užíwání jeho, newíme ani co wšecko máme w rukou: ohlídněme se dobře a užijme toho odhodlaně a wytrwale. Neučínáme-li toho, nač se zpátečníků bát; pak jsme sami zpátečníci, kteří si nechají swobodu pod rukama shřadnouti. Wolné slowo, wolný tisk a asociace, to jest mocná trojice; kdo s ní nezwitězí, padne jen proto, že neuměl, že wáhal jí použiti. K. Štorch.

Myšlénky o slowanském malířstwi.

(Pokračowání.)

Wšeho pozoruhodna jest nějaká rozdílnost postawy mezi Slowany samými, kterouž bych hned místní nazýwal, protože se w jednotlivých místech, wesnicích neb krajinkách wyskytuje, hned

wšeobecnou, kdyžto se jí všude, kde jsem mezi Slowany býval, ale w nestejně míře dopřítí lze. Kdo se již u nás w Čechách, na wenkowě trochu ohlédne, spatří, že některá místa nad jiná, ano welmi blízka na ouhledné a souměrné postawy obywatelů daleko bohatší jsou, s čímž i lepost a prawidelnost twáří ouzce spojena býwá. Ještě patrnější ale a ráznější jest týž výjew mezi halickými Rusíny. Časem se mohou příčiny takowého rozdílu buď z wětší neb menší úrodnosti půdy, buď z jiných okolností uhodnouti, jakož opravdu o příčině schřadlosti chudých a wyhladowělých ruských sedláků na mnohých podolských wesnicích žádné pochybnosti není; nicméně musím připustiti, že příčiny této rozmanitosti mohou býti ještě mnohé jiné, kteréž nám wyswětliti sotwa kdo dowede. Nesmím pomínouti jednu trochu podiwnou okolnost, která snad nikde w takowé míře se newyskytá jako u Malorusů w rowinách bydlících. Jest to jakási nepodobnost twáří a postaw, příliš obzwláštního rázu, která se však dosti zřídka u mužského, ale tím hojněji u ženského pohlawí jewíwá. Co se tam totiž mezi lidem wenkowským w jistém poměru ženštiny něžných a prawidelných twáří, časem i poněkud bujných twarů nacházejí, kterážto však třída představující takměř kwět národu, w místnostech, jež já jsem widěl, zřídka přewahu míwá, narážíme tam opět na jiný druh ženštin, oněm prwé dotčeným, ano mužskému pohlawí wesměs tak málo podobných, jakoby k tomu samému národu ani nepřináležely, anebo docela na posměch slowanské ženské krásy se rodily. Zrůst jejich býwá newysoký ale nad míru swalowitý, twář a celé tělo ukazuje nám charakteristický zpor hranatých forem s okrouhlými, při čem krasochuť zajisté nezískala, neb wypadá to práwě, jak by chtěla w těchto ženských příroda geometrickou úlohu kwadratury kola rozluštití. Nemysli snad někdo, jakoby takowá díwka pro nedostatek plastické wytečnosti maloruským hochům w Haliči méně se líbila; u těchto platí zásada: Což mně po hezké ženě, já potřebuji takowou, která by stačila dvě hodné konwe vody najednou zdwihati. Z této pak příčiny býwají děwy oné čtwerhranné okrouhlé obdoby ještě nad jiné od ženichů hledány, jsouce nadobyčejně silné, tuhé a w práci wytrwalé. Jeden z mých přátel, přebýwaw dráhný čas w jižní části cárstwi Ruského, ujišťowal mne, že i tam ruské ženštiny přečasto nízkého a hrubého zrůstu býwají. To ale neplatí o ruských horácích (Huculích) ani o polských Góralích, u nichž obojí pohlawí štíhlým wzrůstem a lepotwárností slyne. Dotčený výjew nestejných a sobě protiwných ženských forem, pokud mi známo, u Poláků mnohem méně se wyskytá, u nás snad nikde.

U mužského pohlawí patrného rozdílu mezi rozličnými slowanskými národy se dopřítí, nepodařilo mi se w takowé míře, abych

se o tom jasně wyjádřiti mohl. Postawy a twary Slowanů při wší osobní rozmanitosti, která se ale bezmála w stejných twarech wšudy, kde jsem býwal, opakuje, našel jsem wúbec tak welmi podobné jedny k druhým, jako krásnější Slowanky. Abychom se ale zas ku kráse plastické wrátili, soudil bych, že u Rusů mužské pohlawí w ouhlednosti a leposti ženské přewyšuje, u Poláků s ním se srovnáwá, u nás pak se obáwám, žebychom museli w Čechách, na Morawě i w Slowensku tuto přednost chtěj nechtěj našim krajanům postoupiti, co snad i w Lužicích tak bude.

O Ilirích a Bulhařích již dle polohy jejich země mohlo by se tušiti, že wytečnost slowanského twaru mezi nimi hojně se okazuje, kdyby nás o tom ani swědectwí cizích nawštěwowatelů jich wlasti neponaučowalo. O Welkorusích sám Custine — kterému, kdekoli co dobrého o nich mluwí, zajisté wěřiti můžeme — wyprawuje, že jejich tahy nějakým tenkým rázem wynikají, a že zwláště tam mezi starci welmi malebné hlavy se nacházejí. Zanimawé pro náš předmět jsou postawy a twáře šlechty polské. Aby mne nikdo neobwiňowal, že pochlebowati chci, zapírám hned důmínku, jakoby snad polští pánové a dámy mohli krásnějších zárodků mezi sebou chowati, nežli weškeren národ polský; powážíme-li ale, že starší šlechtické rodiny w takových okolnostech ode dáwna žiwy jsou, které wúbec rozwinu tělesné leposti prospíwají, powážíme-li ještě onu wytečnost stupně wyššího, která se wzdláwáním a pěstowáním dušewních schopností a wzdlaneckým wychowáním od mnohého pokolení na twářích oswětou ušlechtilých zjewuje, nebudeme se diwiti, že w polské šlechtě takowá hojnost wyborných wzorů pro slowanskou plastickou lepotwárnost se naskytuje, žeby z těchto rytířských, prawidelných a ušlechtilých postaw mužů, z těch něžných a spanilých forem krásného pohlawí celá wytečná plastická škola welmi snadno powstati mohla, kdyby jenom malířowé chtěli.

A což pak my? — Chceš-li se o tom přeswědčiti, jdi na wenkow, do takowého okolí, kde lid náš ještě zachowalý jest, a vstup w neděli ráno do kostela. Musela by to zajisté tuze nuzná wíska býti, kde bys we shromážděné obci žádné kořisti pro českoslowanskou lepotwárnost nenašel. Maje mínění swé o nějakém znaku krásnějších výjewů české obdoby wyjewiti, pokládám za takový znak ztepilou postawu a prawidelné tahy spojené s jakousi líbeznou plností, kterouž se tyto formy zwláště ouhlednými stáwají. Hledej jen trochu pilně po našich dědinách, a podnes najdeš nejedny Boženy, kterýmž toliko Oldřich schází. Pakli tobě na něžné a přečubné ženské kráse záleží, jdi do menších posawad českých měst, a darmo hledati nebudeš. Ani kdo by šiky našeho wojska bedliwě prohlížel, odepřiti by nemohl, že Čechowé na matku přírodu slo-

wanskou ohledem okázalosti a jiných vlastností stíznosti wésti nepotřebují. Ale tu slyším jižžij někoho křičeti: Apollo Belvederský a český granátník! Wždyť nedím, žeby se w každém pluku hned hotowí Apollowé nalezali; ale račte milostiwě připustiti, že při známém swrchowaném výboru, který mezi největší násluhy starořeckých umělců patří, snad sto pěších wojáků achajských a padesáte lehkých neb těžkých jezdců se probralo, srownáwalo a sestawowalo, až se z jejich summarických cností konečně Apollo Belvederský wydobyl. Tělesnou lepostí znamenitě předčí Morawané a Morawanky, a diw-li, že w kraji tak pěkném též pěkné lidi rostou? Jaří a ozdobní býwají též Slowáci, kde jen tak příliš chudí nejsou a sobě přece nějakého pohodlí popřáti mohou.

Malou zde ukázkou podám, čeho se asi w tom ohledu od cizinců nadíti máme. Byl někdy w Praze arcipoctiwý, o naši plastiku we všeobecném směru sice dosti zasloužilý starý malíř, jenž i wyskoumáním charakteriky českoslowanské — w nejlepším oumyslu — nám se zawděčiti chtěl. Jal se tedy dobráček skoumati, jak se domníwal hluboce, a však tak příliš hluboce, že se konečně jakéhosi „slowanského tahu“ (flavischer Zug) šťastně dopídl. A co medle byl ten slowanský tah? nic jiného nežli že brada i huba daleko před čelo i nos strmí, co se zajisté přečasto nahozuje — mezi opicemi. Jiný weliký znatel plastické wýtečnosti, před několi lety w Pánu zesnulý jenerál X. jednou mezi shromážděnými dastojníky na rynku jistého města — nad nemotornými a newkusnými postavami Čechů hodně se rozhorlil anebo snad — rozlitowal, w čem posluchači tím wíce jeho mínění přiswědčowati museli, že se nikdo náčelníkowi proti witi nechtěl i nesměl. W tom šel mimo kyrysník, který wedlé zdání pana jenerála wšecky potřeby wojenské krásy w sobě spojowal. Jenerál naň ukazuje hned prawil k dastojníkům: „A widíte, co to za hezkého chlapíka? jaký zrůst, jaké líce, jaká chůze! Kdež by se podobný mezi wašimi (Pamáky) nacházel?“ Pak na kyrysníka wolal: *Hec, Kürassier! was ist er für ein Landmann? Tento náležitě salutowaw hlasitě odpowěděl: „Poniženě prosím, nerozumím!“*

Chtěje později o některých předmětech rozprávěti, které se též wíce méně na krásu plastickou wztahují, zde jen o jedné věci ještě se zmíním, w ohledu malebné wýtečnosti welmi důležité, totiž o oděwu. W tom ohledu wyšší krasocit posawáde nejwíc oblilowal wzory antiky a kroje středowěké západowevropských národů. Od časů parukowých — slawné paměti — a copowých až na naše dny musela se esthetická chuť arci zpěčowati, tolik hloupostí a směšností, zákonem pařížské mody ustanowených a od opicících se Ewropanů opakowaných do swatyně bohotwárného umění připoustěti. A však míním, že toto odloučení plastického umění od sku-

tečného žiwota k ještě wětšimu klesnutí lepého wksu w oděwích ewropejských znamenitě se přičiňowalo, neb ačkoli prawda, že člowěk pohříchu často před rozumem a krasocitem módnému bláznowstwí přednost dáwá, přece nebýwá naproti umělecké lepotwárnosti tak daleko necitliwý, žeby ona ani w módě někdy swého přirozeného práwa dobyti si nemohla, když jen do módy, totiž do skutečného žiwota sáhati nepřestane, což opět jedině při národním směru umění možná jest. Máme-li pak my někdy swými nešťastnými dwouocasními fraky opowrhnutí, w nichžto jako žiwé satyry na dwouocasého českého lwa chodíwáme, a máme-li přestati w tom ohledu méně nerozumnými býti nežli dáwní Čechowé, nestane se to zajisté bez pomoci českonárodního umění, a kdyžby nám i z Paříže nějaká nowota místo fraků přišla, podlé zkušenosti wěků dwou jest se obáwati, žeby nebyla mnoho moudřejší než fraky. Mimo dotčené, takměř wysadní esthetické kroje jest ještě některým jiným *per accessum* umělecké občanstwí přiznáno, a sice *čistonárodním,* pokud té milosti dle malebné krásy a wksu hodny jsou, u př. kroji tureckému, arabskému, hornoškotskému ano i — ač ne jak by zasloužily — semotam slowanskému. Jelikož se rozmanitost a pestrobarewnost oděwů dosawád lepotwárnosti neprotiwují, ano jako skutečné obohacení umění powažowána býti sluší, prohlédněme trochu národní kroje Slowanů s ohledem na plastickou krásu.

Slušný a důstojný byl oděw šlechty ruské, až welikému Petru ta weliká myšlénka přišla, brady swých Rusy w paruky a copy, slušný pak jejich kraj w oškliwé fraky proměnit. Malebnější se tedy ukazují ruské dámy we swém oděwu dworském, totiž staromoskewském. Národní kroje nižších tříd w Rusi již wíce jen pro swou charakteristickou nežli čistou krásu pozornost umělcowu zasluhují. Kraj halických Rusinů tam, kde lid tak nuzně nežije, onde i onde dosti wkusný a ouhledný. Sličný jest swatební kraj zámožnějších Huculů.

Wkusně a spanile wypadají pánowé polští, když swůj staronárodní kraj oblekou. Škoda jen že toho wždy méně kde spatřiti lze. Krasochutného ženského oděwu někdejších polských paní již newiděti leč časem na diwadle, a jak se měl těmto dámám kraj jejich pramatek nezoškliwiti, když nebyl *pařížským!* Polský sedláček, když tuze chudý není, dosti zdařile a malebně se nosí, což mu zajisté lépe sluší než našim sedlákům — i wzdělaněm cizinský, ani slowanský, ani hezký kraj. Řekněme upřímně: Sláwa statným Ilirům! Sláwa jim že sobě otců kraj oblilibi a w tom weškerému Slowanstwu dobrý příklad dali! Kéž malíři slowanští neobmeškají strojními oděwy Chorwatů, Dalmatů, Srbů atd. ozdobiti swé obrazy!

U nás, díky ewropejské oswětě! tehdejší kraj plastickému kra-

socitu jenom rány zadal. Dobrodiní ze světoobčanské vzdělanosti pošlých sice nezapírám, ale nač bylo i w tom té blahorečené civilizaci se podrobovati, w čem jako číří blázní chodíme. Wěru, není toho ta civilizace winna, jestli se zde i onde w kroji českoslowanského prostého národu, nejvíce w Slowensku a na Morawě něco zdařilého nachází. Welmi wkusně a pěkně wypadají ku příkladu hlavičky roztomilých Morawanek opravdu krasochutným způsobem pestrým šátkem živých barew owinuté, jak to w brněnském a holomouckém okolí widěti lze. Chceme-li českému krasocitu w oděwích práwo své wrátiti, musíme čerpati z lepší minulosti. Že i méně esthetické oděwy pod rukou zkušených a nadaných malířů s důstojností tak zwaného historického malířství se porovnati a znamenitého účinku dosáti mohou, dokázali mezi jinými Wouwermans, Horace Vernet a we Wídni Kraft. Již sám Wouwermans jest výtečným důkazem užitečnosti národního snažení pro umění plastické ohledem *krásy*. Ačkoli jeho nizozemské postawy a roucha s idealností netuze se shodují, přece swěžest wypodobňování, mistrowské wyvedení a sama lahodná žiwost těchto dobrosrdečných batavských obličejů, ozdobnost bohatého roucha, rozkošná bujnost pyšného stromowí, spanilost šlechtých ořů a nádhera stawitelských předmětů zajisté mnoho *krásného* nám před oči wede, ač ta krása jiného druhu a původu jest než řeckoitalská, wedlé které nicméně také ceněna býti může a má.

Tolik o *kráse*. Že pak ohledem *wýrazu* národnost uměleckého snažení *wšudy* a tím samým u Slowanů prospěšna býti může, to dlouhého dokazování jak tuším nepotřebuje, hledme raději, zdali bez národních žiwlů ráznost a jadrná powaha malířství wůbec *nemožna* není? Wýrazem můžeme hlavně rozuměti wystoupení nějaké patrné buď osobní buď národní individualnosti, které však až do jistého stupně nerozdílné jsou, anebo též wyjádření některého obzvláštního citu. Individualnost wýrazu, jako snadno pochopiti, při národním snažení pouze získati může, a kdybychom i možnost smyšlených, takřka idealních individualností připustili, jaké by to asi býti mohly? Bez odporu musela by takowá individualnost buďto s nějakou skutečností — jestli ne ouplně s jednotliwou, aspoň částečně s rozličnými souhlasiti čili nic. Patrně že takové souhlasení samo sebou od kterékoliw národnosti odwislé jest; jaká by to ale *ideální* osobnost plastická byla, kteráž by se ani částkami ani celkem s nějakým skutečným člověkem nesrownávala? Ale snad se dá nějaký idealní, nenárodní wýraz *citů* w plastice docíliti? Doufám že to každým způsobem má býti wýraz *citů lidských*, totiž leckterého *člověka*, a však prosím ukázati mně takového abstraktního *pouhého člověka* bez osobnosti a bez národnosti!

Ačkoli bez rázného wýznamu twářnosti žádné národnosti není, přece zapírati nechci, že ten wýraz u rozličných národů i rozličné esthetické ceny do sebe míti může a že w tom ohledu národové šlechtetnějšího a více básnického wýrazu před jinými pro umělecké wzory lépe se hodí. Dejmež ale i tomu — co prawda není — žeby twářnost Slowanů všeho básnického a šlechtetného wýznamu prázdna byla, nelze zapírati, žeby slowanský malíř po nenárodní cestě sotwa k nějaké půwabnosti, jadrnosti a dokonalosti dospěl, neboť cizích, byť i sebe lepších tělesných wzorů tak dobře jak domácích přece nezná, a již proto nebude s to, docela třefně je wyobraziti, leda by docela wlast swou pro cizinu opouštěl a sám cizincem mezi krajany swými se stal; pak bychom jej mezi prawé Slowany již owšem více počítati nemohli. Komu ale na tom záleží, by o powaze a wýznamu slowanské twářnosti se přesvědčil, pro toho zas lepší rady newím, než aby kdekoli může w osadách slowanských na obec w kostele shromážděnou pozor dáwal. Nenajde-li u našich krajanů wýrazu rozumnosti, dobroty a schopnosti rozmanitě a bohatě wylícených, to zajisté zakalenýma očima na ně pohlížel. I komu na malířství nic nezáleží, jdi tam a podívej se pilně w oči swému lidu! tuším, žeby se mohl tím způsobem nejeden lepším wlastencem státi.

Musím se ještě zmíniti o dvou Welkorusích — jediných to, které si dobře pamatuji — jelikož se mi hned na první pohled jako znamenitý wýjew co do slowanského rázu představili. Byli oni z tak nazwaných *Filoponců*, osady to ruských wstěhowalců w Bukowině. První, stříbrowlasý stárec, tak welice twaru hellenskému se blížil, žeby mohl wýborně ke wzoru nějakého Nestora na každém obraze sloužiti; druhý, muž dozralého, však ještě jarého wěku a složité postawy, měl tahy více okrouhlé, jakýmž se podobné zhusta mezi Poláky a Čechy wyskytají, a sice welmi rázné, takřka wýmluwné powahy.

Když pak určitého a obzvláštního wýrazu beze spojení s národností býti nemůže, hledme jak daleko as rázná wýznamnost k dokonalému wywinutí plastického umění newyhnutelná jest, čím samým se potřeba národního směru potvrzuje.

Důležitá jest zajisté okolnost ta, že často obrazy obzvláště jadrného a přesného wýrazu i *bez znamenité esthetické krásy* weliké umělecké ceny míti a silně na cit pozorowatele působiti mohou, čeho o pouhé školní kráse *bez patrného wýznamu* říci nelze. Samá prawidelnost krasocitu we formách, neožiwnena duchem jakési básnické neb filosofické osobnosti na diwáka tuze slabě působí, ba i nic. Nejdůmyslnější cestowatelé a skoumatelé národních twářností w tom se shodují, že pouhá lepost forem plastických, u národů ne-

wzdělaných odloučená od wywinitého dušewního výrazu, kterýž se jen důsledným wypěstowáním rozmanitých schopností a citů lidských dociluje, nikoli w závod wstoupiti nesmí s krásou spojenou s důmyslným významem dokonalejší oswěty u národů starší vzdělanosti. Zvláště w tomto ohledu jesti vysoký rozkwět umění bez wliwu národnosti *nemožný*. Wzory klassické školy, buď newyrownané antiky, buď díla z nowějšího wzkřísení plastické wýtečnosti bez odporu vyššího a něžného dušewního výrazu nedostatek nemají, dokazující při bedliwém skoumání klassických wzorů, že ani jeden weliký umělec pouhým následowáním prwnějších mistrů nepowstal, a že bez samostatného čerpání z přírody — totiž národnosti — prawého wýtečnicka není.

Klassické wzory, jejichžto užitek při prozřetelném užíwání arci nepochybný jest, mají sice tu přednost do sebe, že lepotwárnost porůznu a částečně w přírodě se naskytající w sobě shromážděnu a spojenu mají, a takořka antologii po celých národech roztroušené malebné krásy představují, owšem při wýborném rázu významnosti. Nicméně, kdo se jenom poněkud w umění zná, dobře wí, že i nejmistrnější ruka následowáním wždycky o něco za půwodním wzorem pozadu zůstává, že ten jest nejwětší umělec, který w porownání s jinými nejwíce leposti z přírody čerpá a nápodobuje, že ale přírodu samu žádný člověk newyčerpá co swět swětem stojí a státi bude. Newyhnutelný následek toho jest, že wýhradním přídržením se školy třeba nejlepší bez samostatného národního snažení a přičinění každá škola čím dál tím hloub *klesati* musí, poněwadž podle zákona přírody každá kopie pod wzorem, druhá pak kopie pod prwní atd. stojí. Dokázati se to dá welmi snadno porownáním školy byzantské se starořeckou.

Že při takowém nedostatku samostatnosti sama lepochuť twarů a poměrů trpěti může, zkušenost učí, nejwíce ale tím musí tratiti přesnost výrazu. Obzvláště znamenitý jest tu rozdíl mezi wzory *žiwými* a *nežiwými*. Jenom newěda w umění plastickém může za to míti, že pouhá wýtečnost stejné míry také stejné ceny wzorům dodává, buďtež ony živé čili nic. Pro nezkušeného jesti owšem snadnější wěc, nápodobiti wzor nežiwý, protože nepohnutý, ale každý cwičenější malíř wí, že duch a výraz twárnosti, a přede vším outlejší stupně něžnější a uslechtilější powahy, náležející mezi hlavní wnady vzdělanějších národů, při nějakém pohybowání tahů, při častějším promlouwání a hrání očí daleko zřejměji wystupují a od malíře pozorowány býti mohou, nežli když člověk jest beze wšelikeho hnutí; kde se však nalezne tato pro určitější a něžnější význam twárnosti tak welmi důležitá žiwá hra tahů we wzorech neožiwených?

Z takowého slepého modlení se ke wzorům kterékoli školy powstáwalo wšecko, co umělci přiwykli nazýwali *manjrou*. Zawedeni přednostmi byt sebe skwělejšími nějakého wýtečnicka následowali ho bez samostatného skoumání w přírodě — což owšem pohodlné bylo — a nedosáhše wýbornosti oblíbených wzorů swých, w lepotwárnosti klesli a výraz — ta duše wšeho vyššího umění — byl ten tam. Posledním stupněm takowého nuzného snažení jsou jisté takřka jarmareční antiky, na něž zaswěcenec w plastice bez znamenité hrůzy ani díwati se nemůže.

Mluwil jsem o slowanském oděwu w ohledu krásy; wšecko pak co tam vyšší lepochuť snad neprosiwá, nicméně přec semotam charakteristice sloužití může, neb každé roucho, jak mile se stalo prawonárodním, budíž wíce neb méně sličné, wždycky něco rázného do sebe má, čehož při uhlazenosti wšobecných, takměř ani docela cizích ani domácích krojů s *ujmou* *plastiky* pohřešujeme. Zde nastává ono umělecké pole, ježto obyčejným jménem „*genre*“ sluje. Pod tímto názvem můžeme bez mála takowé obrazy zahrnouti, jichžto předměty z wezdejšího žiwota a z místních okolností wzaty jsou, při čemž se hlawně k wěrnosti a ráznosti w líčení, časem i beze slušné péče o plastickou krásu hledělo. Poněwadž z dotčené příčiny owšem nezřídka w tom směru wíce méně lepochuť se ublíželo, padla tato umělecká wětew „*genre*“ zwaná u mnohých soudců, wýtečnosti nade wšecko milowných u weliké opowrzení, které však často jen za wywěšený štít welikého kritika sloužiti musí, ješto při tak řečených *genre*-owých útworech ne wšecko na „*genru*“, ale přemnoho na tom záleží, kdo a jak je wypodobňuje. Není-li tam přísná esthetická краса *wždycky* welikou wáhu, přece není z té wětwe *plastiky* lepochuť wyloučena, což jedině malířowi samému zanecháwáno býwá. Míwajíť některé práce toho druhu znamenitou uměleckou cenu, a wýtečnost jich někdy tak vysoko se powznáší, že není pokaždé snadno určití kde vlastně „*genre*“ přestává a klassičnost nastává. Blízko toho stojí *humoristika*. Připouštím že za našich dnů rozmarnost a náklonnost k smíchu w uměních a w literatuře *nad miru* panují, tak že tím nasyceným hladem smíchu, tím opravdu wzteklým bažením po wtipěch, karikaturách, satyrách nejenom vyšší krasocit a podstatné wzdělání, ale i půwodnost humoru, swěžest wtipu a bystrost satyry trpí, nicméně nesmíme přece na prawém místě, totiž wedlé mínění mého tam, kde bodrý rozmar pomáhá k ráznějšímu a silnějšímu významu, k ostřejšímu účinku charakteristiky, tomuto žiwlu umělecké ceny odpírati, a tu opět lepšího zřídla nad národnost není.

(Dokončení.)